

Darbo jėgos judumas ES. Pastarojo meto tendencijos ir politika

Santrauka

Įvadas

Migracija ES valstybėse narėse ir tarp jų yra maža: 2010 m. 27 ES valstybių narių darbingo amžiaus (15–64 metų) gyventojų metinės tarpvalstybinės migracijos lygis buvo tik 0,3 proc., o tarpregioninės migracijos lygis šiek tiek didesnis – apie 1 proc. Tuo tarpu migracijos lygis keturiuose pagrindiniuose JAV regionuose yra 1,2 proc., o visose JAV valstijose – 2,4 proc. Tačiau turima duomenų, kad migrantų srautas ES didėjo dėl ES mobiliųjų darbuotojų migracijos, kurią iš dalies lėmė skirtingos valstybių narių darbo rinkos sąlygos.

Ši ataskaita yra pagrįsta korespondentų 28 ES valstybėse narėse ir Norvegijoje pateiktais duomenimis. Joje apžvelgiami migracijos (tarp šalių ir šalyse) modeliai ir tendencijos Europos Sąjungoje ekonomikos nuosmukio laikotarpiu. Be to, joje apžvelgiamos pastaruoju metu nacionalinės, regionų ir vietos valdžios ir socialinių partnerių įgyvendintos arba paremtos politikos iniciatyvos ir priemonės, tiesiogiai ar netiesiogiai lengvinančios ES piliečių tarpregioninį ir tarpvalstybinį judumą.

Politinės aplinkybės

Nepaisant ekonomikos krizės ir augančio nedarbo, kai kuriose Europos šalyse ir regionuose vis dar trūksta darbo jėgos ir tam tikrų įgūdžių turinčių darbuotojų. Atitinkamai Europos Komisija ir toliau daug dėmesio skyrė geografinio judumo didinimui, taip siekdama mažinti paklausos ir pasiūlos neatitikimą Europos darbo rinkose. Tokia nuostata pabrėžta augimo strategijoje „Europa 2020“ ir 2012 m. užimtumo srities dokumentų rinkinyje; šiuose dokumentuose veiksmingas darbo jėgos paskirstymas ES valstybėse narėse paminėtas kaip vienas iš svarbiausių augimą skatinančių veiksnių ir kaip svarbi priemonė pusiausvyrai iškreiptose darbo rinkose atkurti. Judumas galėtų padidėti, jei būtų dalijamasi informacija apie laisvas darbo vietas kitose šalyse ar regionuose. Atsižvelgiant į tai, kad Europos užimtumo tarnybai (EURES) skirti didesni išteklių, darbo ieškantiems asmenims bus lengviau

susisiekti su darbdaviais, kurie ieško tam tikrų įgūdžių turinčių darbuotojų.

Atnaujintą siekį skatinti geografinį judumą ES lygmeniu dažnai užgožia nacionaliniu lygmeniu reiškiamas susirūpinimas dėl to, kad migrantų antplūdis į darbo rinką gali turėti neigiamą poveikį. Tai gali būti socialinio dempingo pavojus, galimas piktnaudžiavimas socialinės apsaugos sistemomis ir finansinė našta, kurią toms sistemoms gali užkrauti nedirbantys migrantai.

Pagrindinės išvados

Dėl krizės judumas ES viduje sumažėjo, tačiau nuo 2011 m. ėmė didėti. Bendrasis ir darbo jėgos judumas tarp ES valstybių narių smarkiai sumažėjo pradinio krizės laikotarpiu (2008–2010 m.). Turima patikimų duomenų apie tai, kad judumas nuo 2011 m. didėja, tačiau jo lygis yra žemesnis nei iki krizės.

Vis didesnę migracijos į ES valstybes nares dalį sudaro judumas ES viduje. ES dirbančių trečiųjų šalių piliečių skaičius mažėja, o ES darbuotojų migrantų skaičius didėja. 2008–2012 m. ES darbuotojų migrantų skaičius išaugo daugiau kaip 800 000 (iki 6,6 mln.), nepaisant to, kad bendras užimtumas sumažėjo daugiau kaip 5 mln. ES darbo jėgos tyrimo duomenimis, ES mobiliųjų darbuotojų dalis tarp visų ES darbuotojų padidėjo nuo 2,6 proc. 2008 m. iki vos daugiau kaip 3 proc. 2012 m.

Tačiau judumas ES pagal tarptautinius standartus yra palyginti žemas. Nepaisant laisvą judėjimą lengvinančios ES politikos, Europos ir nacionaliais duomenimis judumo lygis lieka žemas, ypač lyginant su judumo lygiu JAV. Kalbos ir kultūros barjerai yra pagrindiniai tarpvalstybinį judumą Europoje stabdantys veiksniai.

Tarpvalstybinio judumo srautai iš rytų į vakarus yra didesni nei iš pietų į šiaurę. Migrantai iš ekonominių sunkumų patiriančių Pietų Europos šalių ir Airijos daugiausiai keliauja į Vokietiją ir Jungtinę Karalystę. Pavyzdžiui, 2007–2011 m. migrantų iš Graikijos ir Ispanijos padaugėjo daugiau nei dvigubai. Tačiau šie srautai yra gana nedideli palyginti su srautais iš Rytų Europos valstybių narių į vakarus.

Per krizę ES darbuotojų migrantų padėtis darbo rinkoje pablogėjo labiau nei vietinių darbuotojų. ES darbuotojų migrantų nedarbas 2008–2012 m. išaugo 5,5 procentiniais punktais, o vietinių darbuotojų – 3,3 procentiniais punktais. ES darbuotojų migrantų užimtumo rodikliai taip pat sumažėjo labiau. Tačiau 2012 m. ES darbuotojų migrantų užimtumo rodiklis (66 proc.) vis dar buvo didesnis nei priimančios šalies piliečių (64,5 proc.).

Tarpregioninis judumas yra didesnis nei tarpvalstybinis judumas. Apytiksliai apskaičiuota, kad tarpvalstybinio darbo jėgos judumo metiniai rodikliai (apie 0,2–0,3 proc.) yra mažesni nei tarpregioninio judumo šalyse rodikliai (apie 1 proc. tarp didžiųjų ekonominių regionų).

Tarpregioninis judumas yra didesnis tose šalyse, kurių BVP vienam gyventojui yra didesnis. Tarpregioninio judumo rodikliai yra mažesni Rytų Europos valstybėse narėse ir didesni Austrijoje, Vokietijoje, Šiaurės šalyse ir Jungtinėje Karalystėje. Tarpregioninis judumas po krizės išaugo trijose valstybėse narėse (Austrijoje, Vokietijoje ir Švedijoje), kurių darbo rinkos ir ekonomika po krizės atsigavo sparčiausiai; iš to galima spręsti apie teigiamą sąsają tarp judumo ir augimo.

Politikos orientyrai

- Didesnis laisvas darbuotojų judėjimas galėtų padėti šalinti darbo rinkos neatitikimus ir trukdžius, atsižvelgiant į didelius ES darbo rinkų veiklos skirtumus, taip pat galėtų paskatinti samdyti darbingo amžiaus gyventojus daugelyje valstybių narių.
- Nacionalinės ir regioninės politikos priemonės geografiniam judumui skatinti nėra dažnos net šalyse, kuriose trūksta darbo jėgos. Tokius geografinius neatitikimus gali padėti šalinti aktyvi darbo rinkos politika, kurioje būtų numatytos

finansinės paskatos darbo ieškantiems asmenims persikelti ten, kur jiems siūlomos darbo vietos. Antra vertus, dėmesys turėtų būti sutelktas ir į galimus aktyvumo skatinimo „spąstus“, kai darbuotojai pasinaudoja siūlomomis paskatomis, užuot pasinaudoję geresnėmis darbo galimybėmis kitur.

- Yra įvertinta labai nedaug nacionalinės politikos iniciatyvų, kuriomis tiesiogiai ar netiesiogiai sudaromos palankesnės sąlygos geografiniam judumui. Todėl neturima pakankamai duomenų apie atitinkamos politikos veiksmingumą. Tokios politikos vertinimą reikėtų skatinti, siekiant paremti faktais pagrįstos politikos kūrimą ir geriausias patirties iniciatyvų sklaidą.
- Tyrimų duomenimis, nepakankamas vietos kalbos mokėjimas yra viena iš didžiausių kliūčių imigrantų integracijai, ypač kai norint gauti tam tikrą darbą pagal įstatymus būtina mokėti vietos kalbą. 14-oje ES valstybių narių iš kitų ES šalių atvykusiems asmenims rengiami nemokami valstybės finansuojami kalbų kursai. Reikėtų stengtis gerinti ES mobiliųjų darbuotojų galimybes mokytis kalbų ir kursus rengti nemokamai arba už nedidelį mokestį, kuris galėtų būti grąžintas pasiekus tam tikrą kalbinės kompetencijos lygį.
- Būtina paspartinti Europos kvalifikacijų sandaros (EKS) įgyvendinimą. Sunkumai, susiję su užsienio šalyse suteiktų kvalifikacijų pripažinimu, yra didelė kliūtis tarpvalstybiniam judumui. Galimybės plačiau taikyti Direktyvą dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo yra ribotos, nes šioje direktyvoje reikalaujama tam tikro mokymo programų suderinimo, tačiau pagal EKS, kurioje numatytas bendrų principų metodas, tokio masto reformos nėra būtinos. EKS yra įgyvendinama per nacionalines kvalifikacijos sistemas, kurios yra susietos su bendra sistema – tai suteikia galimybę rasti kvalifikacijų atitikmenis ir padėti nacionaliniams darbdaviams ir valdžios institucijoms suprasti užsienio šalyse suteiktas kvalifikacijas. Svarbu palaikyti EKS įgyvendinimo tempą šalyse, kurios EKS dar neįgyvendino, nors iš pradžių buvo tikimasi, kad įgyvendinimo procesas bus užbaigtas iki 2012 m.

Papildoma informacija

Visa ataskaita „Labour mobility in the EU: Recent trends and policies“ („Darbo jėgos judumas ES. Pastarojo meto tendencijos ir politika“) skelbiama adresu <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1456.htm>.

Norėdami gauti daugiau informacijos, susisiekite su mokslinių tyrimų pareigūnu Johnu Hurley'umi e. paštu joh@eurofound.europa.eu.